

İbnü'l-Bühlûl ileri görüşlü, hoşgörülü ve doğru bildiğini savunmaktan geri durmayan bir kişiliğe sahipti. Muktedir-Billâh döneminde vezir İbnü'l-Furât, selefi İbnü'l-Cerrâh Ali b. İsa'nın Abbâsîler'e isyan eden Karâmita'ya karşı takip ettiği politikayı gündeme getirerek onu karalamak isteyince İbnü'l-Bühlûl eski veziri desteklemiş ve yaptıklarının doğru olduğunu ifade etmiştir (Yâkût, II, 144-147). Yine Muktedir zamanında kadılık görevini yürütürken halifenin annesi, satın aldığı bir vakıf arazinin Divân-ı Kazâ'da bulunan vakıf senedini getirmesini kendisinden istemişti. İbnü'l-Bühlûl, onun senedi imha ederek araziye sahiplenmek niyetinde olduğunu anlayınca bu görevde bulunduğu sürece böyle bir şeye izin vermeyeceğini, bunda ısrar edilmesi halinde kendisinin görevden alınması gerektiğini söyledi. Annesinin şikâyeti üzerine konuyu araştıran halife, İbnü'l-Bühlûl'ün işini ciddiyletme değerli bir kimse olduğunu, görevinde kalması gerektiğini ve söz konusu talebinin yerine getirilmesinin mümkün bulunmadığını annesine bildirdi. Bunun üzerine isteğinden vazgeçen halifenin annesi cesaret ve doğruluğu sebebiyle İbnü'l-Bühlûl'e teşekkür etti (Tenûhî, I, 244).

İbnü'l-Bühlûl'ün adı kaynaklarda Hallâc davası münasebetiyle sıkça geçer. Abbâsî veziri Hâmid b. Abbas, Hallâc'ın durumunu Bağdat'ın doğu ve batı yakalarının kadırları olan Ebû Ömer el-Kâdî ile İbnü'l-Bühlûl'e sordu. Ebû Ömer katlinin vâcip olduğuna hükmetti; İbnü'l-Bühlûl ise iddia edilen hususlara inandığını ikrar etmediği katlinin gerekmediğini belirtti. Ancak uygulamada Ebû Ömer'in fetvası esas alındı. Kaynaklarda İbnü'l-Bühlûl'ün *Nâsihu'l-hadîs ve mensûhuh*, *Kitâbü'd-Du'â*, *Edebü'l-kâdî* ve *Kitâb fi'n-naḥv 'alâ mezhebi'l-Kûfiyyîn* adlı eserlerinden söz edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

VeKî', *Aḥbârü'l-kuḍât*, III, 285; Arîb b. Sa'd, *Şilatü't-Târîhi't-Ṭaberî* (Ṭaberî, *Târîh* [Ebû'l-Fazl] içinde), XI, 36, 70, 79, 120; Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Ṭabakâtü'n-naḥviyyîn ve'l-ḥuḡaviyyîn* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire 1984, s. 138, 187; Tenûhî, *Nişvârü'l-muḥâdara ve aḥbârü'l-müẓâkera* (nşr. Abbûd eş-Şâlecî), Beyrut 1391/1971, I, 47, 163, 242-244, 255-259; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IV, 30-34; Kemâleddin el-Enbârî, *Nüzhetu'l-elîbbâ* (nşr. İbrâhîm es-Sâmerrâî), Zerkâ 1405/1985, s. 188-191; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam* (Atâ), XIII, 292-295; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, I, 87-91; II, 138-161; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VIII, 223; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XIV, 497-500; a.mlf., *el-İber*, I, 476-477; Safedî, *el-Vâfi*, VI, 235-237; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 165; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-mudîyye*, I, 137-142; III, 20; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcim* (nşr. İbrâhîm Sâlih), Beyrut

1412/1992, s. 32-34; Süyûtî, *Buḡyetü'l-vu'ât*, I, 295-296; Temîmî, *Ṭabakâtü's-seniyye*, I, 271-276; *Keşfü'z-ẓunûn*, I, 46; II, 1417, 1920; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 276; H. Laust, "İbn Buhlul", *El²* (İng.), III, 739; M. Asaf Fikret, "İbn Buhlul", *DMBİ*, III, 142-143.

EBUBEKİR SIFIL

İBNÜ'L-CÂRÜD

(ابن الجارود)

Ebû Muhammed Abdullah
b. Ali b. el-Cârûd en-Nisâbüri
(ö. 307/919-20)

Hadis hâfızı ve fakih.

230 (845) yılı civarında Nişâbur'da doğdu. Hayatını Mekke'de mücâvir olarak geçirdi. Ya'kûb b. İbrâhîm ed-Devrakî, Eşec el-Kindî, Zühli ve Za'ferânî'den hadis dinledi, bu arada İbn Huzeyme'den de faydalandı. Zehebî, Hâkim en-Nisâbüri'nin İbn Râhûye, Ali b. Hucr ve Ahmed b. Menî gibi âlimleri de onun hocaları arasında saydığı, ancak *el-Müntekâ*'sında bunu doğrulayacak bir rivayete rastlayamadığını belirtmektedir (*A'lâmü'n-nübelâ*, XIV, 240). Kız kardeşinin oğlu Yahyâ b. Mansûr el-Kâdî başta olmak üzere İbnü'ş-Şarkî, Da'lec b. Ahmed ve Taberânî onun talebelerinden bazılarıdır. Hadis münekitlerinin kendisinin övgüyle söz ettikleri İbnü'l-Cârûd Mekke'de vefat etti.

İbnü'l-Cârûd'un günümüze ulaşan tek kitabı *el-Müntekâ mine's-süneni'l-müsnede 'an Resûlillâh şallallahü 'aleyhi ve sellem* adını taşımaktadır. 1114 ahkâm hadisinin fıkıh konularına göre tasnif edildiği eser hakkında Zehebî, "Hadis münekitlerinin icthad farklılıkları sebebiyle tenkit ettikleri pek azı müstesna içindeki hadislerin tamamı sahihtir ve hasen derecesinin altına kesinlikle düşmez" demektedir (*a.g.e.*, XIV, 239). Önce Hindistan'da basılan eser (Haydarâbâd 1309/1891, 1315/1897), Abdullah Hâşim el-Yemânî el-Medenî'nin *Teysîrü'l-fettâhü'l-vedûd fi tahrîci'l-Müntekâ li'bni'l-Cârûd* adlı çalışmasıyla birlikte neşredilmiştir (Kahire 1382/1962). Daha sonra bir heyet tarafından hadislerin önemli kaynaklardaki yerlerini gösteren dipnot ilâvesiyle yayımlanan eseri (Beyrut 1407/1987) Abdullah Ömer el-Bârûdî sonuna alfabetik hadis fihristi koyarak yeniden neşretmiştir (Beyrut 1408/1988). Ebû İshak el-Huveynî el-Eserî, *Kitâbü' Gavşi'l-mekdûd bi-tahrîci Müntekâ İbni'l-Cârûd* adıyla üç ciltlik (iki mücellled) bir tahrîc çalışması yapmıştır (Beyrut 1408/1988).

Kaynaklarda İbnü'l-Cârûd'un *Kitâbü'l-Cerḥ ve't-ta'dîl* adlı bir kitabı ile yedi cüz tutarında *el-Âḥâd fi esmâ'i's-şahâbe* (İbn Hayr, s. 215) ve Hatîb el-Bağdâdî'nin kaynak olarak kullandığı (*Târîhu Bağdâd*, XIV, 298) *el-Esmâ' ve'l-künâ* adlı iki biyografi çalışmasından söz edilmektedir. Ayrıca Zehebî, Kâdî İyâz'ın İbnü'l-Cârûd'u İmam Mâlik'in hayatına dair eser verener arasında saydığını söylemişse de (*A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 82), *Tertîbü'l-medârik*'te böyle bir kayda rastlanmamakta, ancak anılan eserde onun İmam Mâlik'in hadislerinde görülen garîb kelimeleri açıklamak üzere bir çalışmasının bulunduğu söz edilmektedir (I, 199).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIV, 298; Kâdî İyâz, *Tertîbü'l-medârik*, I, 199; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 215; İbn Abdülhâdî, *Ulema'ü'l-hadîs*, II, 468-469; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 794; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 82; XIV, 239-240; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 301-320*, s. 212-213; Safedî, *el-Vâfi*, XVII, 323; *İzâhu'l-meknûn*, II, 270; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 444; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 17-18, 259; Serkis, *Mu'cem*, I, 61; Kays Âl-i Kays, *el-İrânîyyûn*, II/2, s. 356-357; Ali Refîî, "İbn Cârûd", *DMBİ*, III, 200.

ALİ OSMAN KOÇKUZU

İBNÜ'L-CEBBÂB

(ابن الجباب)

Ebû Ömer (Amr) Ahmed b. Hâlid
b. Yezîd b. el-Cebbâb el-Kurtubî
(ö. 322/934)

Hadis hâfızı ve Mâlikî fakihî.

246'da (860) Ceyyân'da (Jaen) doğdu. Bu şehre nisbetle Ceyyânî diye anılmış. Mağrib Arapçası'nda "hazır elbise veya cübbe satan kimse" anlamında Cebbâb lakabını taşıyan babasına izâfetle İbnü'l-Cebbâb diye meşhur olmuştur. Sem'ânî ve İbnü'l-Esir Cebbâb kelimesini yanlış olarak Cibâb şeklinde okumuşlardır. Daha sonra Kurtuba'ya yerleşen İbnü'l-Cebbâb küçük yaşta tahsile başladı; İmam Şâfiî'nin fikhî görüşlerini ilk defa Endülüs'te tanıtan Kâsım b. Muhammed el-Beyyânî vasıtasıyla bilhassa Mâlikî fıkıhına ve hadis ilmine vâkıf oldu. Bakî b. Mahled, İbn Vaddâh Muhammed b. Abdüsselâm el-Huşenî onun Endülüs'teki hocalarından bazılarıdır. Endülüs'te tahsilini tamamladıktan sonra haccetmek ve hadis öğrenmek için Mekke'ye gitti; burada Ali b. Abdülazîz el-Begavî, Muhammed b. Ali es-Sâîğ ve Ebû Bekir Ahmed b. Amr el-Mekki'den hadis dinledi. Ardından Yemen'e geçerek Abdürrezzâk'ın eserlerinin râvisi İshak b. İbrâhîm ed-Deberî ve Ubeydul-